

ТРАДИЦІЇ «ШКОЛИ» Т. ШЕВЧЕНКА У ТВОРЧОСТІ М. СТАРИЦЬКОГО

У статті запропоновано спробу осмислення традицій «школи» Т. Шевченка у творчості М. Старицького. Особливу увагу приділено осмисленню спільності естетичних і світоглядних засад, стилю, жанрово-тематичним особливостям, поетикальним домінантам їхнього доробку.

Ключові слова: «школа» Т. Шевченка, поезія, проза, драматургія, стиль, поетикальні домінанти.

Літературно-мистецьке життя України від 60-х рр. XIX ст. до поч. XX ст. важко уявити без титанічної постаті М. Старицького, який, на думку Я. Поліщука, втілював тип письменника-організатора, письменника-культуртрегера, письменника-менеджера [10: 41]. Його всеохопна діяльність передбачала залучення до роботи на українському мистецькому полі культурних і громадських діячів різних формацій, політичних поглядів і переконань. Як зауважив П. Хропко, «своєю подвижницькою, мужньою громадянською діяльністю, високим пафосом літературної і театральної творчості, усім прикладом особистого життя, наснаженого патріотичними ідеалами, Старицький виховував нову генерацію української інтелігенції, яка енергійно включилася в будівництво національної культури, в реалізацію ідеї національного відродження рідної землі» [13: 37].

Загальноприйнятим є твердження, що різновекторність поетичної творчості М. Старицького полягає в акумулюванні шевченківських традицій і певних еволюційних тенденцій. До проблеми «шевченківського у творчості М. Старицького» вже зверталися Л. Ленюк [5] та Л. Пивоварський [7], але лише на рівні простого називання можливих аспектів дослідження. Глибше розуміння теми продемонстрували І. Франко [12] та В. Поліщук [8], актуалізувавши значно ширше коло питань. Однак означена проблема видається надзвичайно багатоаспектною і потребує подальшого вивчення. Відтак, метою пропонованої розвідки є осмислення шевченківських традицій у творчості М. Старицького як яскравого представника літературної «школи» Кобзаря. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: визначення спільності естетичних платформ Т. Шевченка та М. Старицького, особливостей стилю; окреслення жанрово-тематичних особливостей, поетикальних домінант згаданих митців.

На сучасному етапі розвитку літературознавчої науки поняття «літературна школа» закріпилося вжитку, термін було не раз сформульовано, але спостерігається розбіжність у його змістовому навантаженні. У своєму дослідженні ми виходимо з того, що літературна школа – це самобутнє мистецьке явище, одна з історико-типологічних категорій літературного процесу. Для письменників, які утворюють літературну школу, спільними є зорієнтованість на мистецькі досягнення видатного попередника чи сучасника, єдність естетичної платформи, стилю чи системи стилів, жанрово-тематичних особливостей,

поетикальних домінант. Представники літературної школи творчо переосмислюють попередню мистецьку традицію, створюють нову художню реальність [Див. 6: 164].

Творчість Т. Шевченка позначилася на формуванні особистості М. Старицького як громадянина й митця. Важливо, що перші два десятиліття його життя накладаються на останнє двадцятиліття Т. Шевченка. Юнацьке захоплення творчістю Кобзаря продовжилося діяльними заходами щодо поширення Шевченкових творів, розвитку його традицій, розбудови української культури.

Одним із важливих напрямків активної діяльності М. Старицького стала його праця, спрямована на виховання творчої молоді. До обдарованих початківців М. Старицький ставився з незмінною добротою і толерантністю, завжди прагнув підтримати їхні творчі зусилля, надихнути на нові кроки у мистецькому житті. Збереглося чимало документальних свідчень про те, як М. Старицький допомагав початківцям набути знань і майстерності (листи до Б. Грінченка), підтримував мистецьку молодь морально й матеріально. Митець радів успіхам своїх літературних нащадків, перекладав їх російською для інформативних статей у столичних журналах, декламував їхні твори на літературних вечірках.

М. Старицький як продовжувач Шевченкових традицій і палкий прихильник українського слова повсякчас боровся за вільне функціонування рідної мови. Він вважав, що українська мова повинна відігравати виняткову роль у житті суспільства, в розвитку науки, культури й освіти. На утвердження українського слова було спрямоване все: видання письменником художніх творів і різних брошур для народного читання, участь в українських періодичних виданнях, перекладацька діяльність, гостра полеміка з противниками української мови, створення українського професійного театру, для якого він пожертвував своєю маєтністю, боротьба за сценічне втілення українських п'єс тощо. Велика роль М. Старицького в розвитку української літературної мови виявилася і в його поглядах на збагачення словника. Так, основним джерелом його поповнення драматург вважав народну розмовну мову. Одночасно своєю творчістю він довів, що словниковий склад української літературної мови може збагачуватись за рахунок інших мов, шляхом семантичної трансформації слів, розширення семантики вже відомих у мові лексем, уживання неологізмів, книжної та абстрактної лексики тощо. Одним із важливих способів розвою української літературної мови М. Старицький вважав переклади творів світової класичної літератури.

Аналізуючи поважне коло персоналій і чинників, які зумовили появу творчого феномена М. Старицького-художника, В. Поліщук цілком обґрунтовано зауважує, що стильовий вплив Шевченка-романтика на його творчість був одним із визначальних [9: 138]. Невипадково навіть представники радянського літературознавства в поетичному стилі М. Старицького поряд із превалюючими реалістичними тенденціями зауважували й романтичний складник (Й. Куриленко, М. Комишанченко, В. Беляєв). Нині ж дослідники відзначають еволюцію жанрової та образно-стильової системи поезії М. Старицького в напрямку від романтизму 60-х, реалістичного світобачення 70-х до неоромантичних тенденцій 90-х рр. [4], обґрунтовують думку про романтизм як стильову домінанту творчості письменника загалом [8], що й пов'язують із засвоєнням автором інонаціональних художніх здобутків через переклад.

Серед чинників, які споріднюють творчість Т. Шевченка й М. Старицького, В. Поліщук назвав збереження, а де в чому й розвиток давньої релігійної традиції

в українській літературі. Аналізуючи прозовий доробок автора «Руїни», дослідник зауважив: «У нього, здається, як ні в кого іншого з митців-сучасників другої половини ХІХ ст., релігійна традиція склала основу ідейно-естетичної системи, виступила мірилом усіх цінностей – національних, соціальних, гуманістичних, морально-етичних» [8: 55]. Нерідко теми й мотиви Шевченкової творчості ставали поштовхом до створення М. Старицьким оригінальних творів. Особливо його приваблювала поема «Неофіти», в якій оспівано гордих і нескорених людей, що виходили на шлях боротьби. В архіві письменника зберігаються деякі нотатки до опери «Неофіти», лібрето якої він мав на меті написати в творчій співдружності з М. Лисенком – автором музики майбутньої опери. За попереднім планом опера повинна була складатися з п'яти дій. У цих же нотатках дається список дійових осіб, а також характеристика Алкіда, Аврелія та Фабіана, яка, на превеликий жаль, не збереглась.

Розвиток вітчизняної поетичної думки після смерті Т. Шевченка стримували явища штамповості, вторинності, аж до прямого наслідування. Відтак перед митцями по-стала необхідність пошуку виходів на шляхи ширшого культурного розвитку. Один із можливих варіантів розвитку української поезії пошевченківської доби запропонував М. Старицький, відійшовши від наслідування стилю Т. Шевченка, за влучним спостереженням І. Франка, вирвавшись «з того круга понять, образів та проблем, які геніальною рукою поклав перед Україною Шевченко» [12: 234]. Аналізуючи особливості зв'язку поезії М. Старицького з творчістю Т. Шевченка, зосередимось на культурологічному аспекті (осмислення творчої постаті Т. Шевченка у поезіях, присвячених його пам'яті) та рецепції поетичної традиції Т. Шевченка в художньому світогляді письменника і в структурі його поетичного тексту.

Символічним видається той факт, що перший опублікований вірш М. Старицького «Гей, Тарасе! Рідний батьку...» звернений до Т. Шевченка. Образ Кобзаря присутній і в його поезії «До молоді». Особливою проникливістю сповнений вірш «До Шевченка» («По виході празького видання Т. Г. Шевченка»). Вдаючись до натуралістичних деталей, ліричний герой-оповідач з боєм констатує про ті кричущі кривду й несправедливість, що спіткали Україну. Завдяки градації підсилюється емоційний ефект від поетичних рядків, що передають глибину деморалізації в середовищі співвітчизників, процвітаня безгрунтянства та угодовства. Поза тим, що ліричний герой усвідомлює всю складність діяльності подвижників, символічний образ зорі у фіналі твору додає йому оптимістичного забарвлення. Вірш «На спомин Т. Г. Шевченка» сприймається як своєрідна автобіографічна сповідь. У першій частині українська молодь, що прощалася з прахом Т. Шевченка, присягнула на вірність його ідеалам. У другій, події якої розгортаються через два десятиліття, констатовано незмінність демократичних устремлінь покоління: «Двадцять років пройшло, вже й посивіли ми, // А ждемо все слушної надії: // Що розтануть сніги вікової зими, // Що справдяться рожеві мрії» [11 (1: 104)]. Останні рядки співзвучні із Шевченковим твором «Сайя. Глава 35». У вірші «На роковини Шевченку (До поновлення могили)» ліричний герой констатує неабияку увагу до поховання Кобзаря, що стало місцем паломництва національно свідомих громадян. Отже, у поезіях, сюжетною основою яких є життєвий і творчий шлях Т. Шевченка, утвердження вічності духовної спадщини митця примножене просвітницькою ідеєю подвижницької праці, керованої на духовне відродження батьківщини. Поетична Шевченкіана М. Старицького

сповнена соціальними мотивами й майстерно акумулює пристрасне захоплення творчістю Кобзаря.

Автор «Борвію» розвивав пафос творчості Т. Шевченка в нових соціально-історичних умовах кін. XIX – поч. XX ст. Йдеться про новий рівень інтелектуалізації української художньої думки. Якщо інтелектуальне начало поезії Т. Шевченка постає на тлі його в цілому чуттєвої поезії, то інтелектуалізація у М. Старицького – провідне начало вираження ліричного стану, превалювання рефлексуючої думки, реалістичної приземленості художнього осмислення дійсності. Як зазначила Н. Левчик «Інтелектуалізація поетичної думки М. Старицького пов'язана, насамперед, з утвердженням нового для української поезії другої половини XIX ст. героя – українського інтелігента в усій багатомірності його соціальних зв'язків і самоусвідомленні як особистості [4: 21]. Зрозуміло, що М. Старицькому не належить безумовний пріоритет у започаткуванні в українській поезії образу інтелігента, образу «нової людини». Проте, за спостереженнями М. Бондаря, М. Старицький «образ цієї «нової людини», як ніхто інший, пов'язав із новим звучанням поетичного слова, із самою, відповідно зміненою, структурою художнього, поетичного мовлення» [2: 42]. Дослідник додав, що внесок митця полягає не стільки у витворенні нового типу мелодії (хоча на цьому шляху він не міг представити нових її філіацій), скільки в новому її інструментуванні. Митець зосередився на проблемах, тісно пов'язаних із самоутвердженням інтелігента: осмисленням інтелігенції як фактора соціального і національного визвольного руху, роздумах про покликання і роль митця.

Традиція Т. Шевченка виявлена у творчості М. Старицького на образотворчому та композиційному рівнях структури художнього тексту. В поетичній творчості М. Старицького образні ремінісценції поезії Т. Шевченка акцентують романтичну світоглядну концепцію. Образний перегук з поезією Т. Шевченка спроектований М. Старицьким на утвердження концептуальної для романтичного світогляду ідеї надчасової цінності духовної спадщини митця: «Не умре ж душа живая, // Дума не загине, // А від краю і до краю // Славою полине...» («Кантата на честь і славу М. Лисенку») [11 (1: 205)]. Образні конструкції віршів «На проводи другу», «На страстях» увиразнюють ідейну спорідненість з громадянською поезією Т. Шевченка.

У вірші М. Старицького також віднаходимо окремі вирази, які можна кваліфікувати як ремінісценції з Т. Шевченка. Наприклад, в поезіях «На проводи другу. М. П. Драгоманову»: «Коли втнемо ми не такої // На нашій рідній чужині?» [11 (1: 58)]; «Край комінка»: «А мати, їх сердешна мати, // Немов з хреста сьогодні знята...», «Звелася, нишком підійшла, // Зняла останню свитину, // Укрила хворую дитину // І знов робити почала...» [11 (1: 86 – 87)]; «Сльоза»: «Свої знеможені руки // Кругом мене ти обвила // І тяжко, тяжко заридала...» [11 (1: 129)]. Йдеться, насамперед, про психологічну лірику Т. Шевченка, її образи та інтонації. У широкому інтертекстуральному полі з поезією Т. Шевченка перебуває віршова балада М. Старицького «Хрещенська ніч», вперше опублікована у «Літературно-науковому віснику» 1906 р. під заголовком «Гетьман».

Своєю творчістю М. Старицький продовжив розпочату Т. Шевченком та представниками його «школи» (Л. Глібов, С. Руданський, Я. Щоголів, Ю. Федькович) роботу, направлену на жанрове збагачення українського поетичного слова. Традиційно осмислюючи природу як засіб глибинного художнього пізнання і розкриття душі, М. Старицький водночас іде далі, до її подальшого, жанрового виокремлення, надає

пейзажу самостійного значення. Природа у його творчості стає засобом глибинного художнього пізнання і осмислення життя ліричного героя. Крім пейзажу М. Старицький звернувся до ліричного нарису як ще одного жанру медитативно-описової лірики, зображально-виражальні засоби якого привабили поета можливістю втілювати конкретний життєвий матеріал, оперативністю у відображенні явищ дійсності. Йдеться про ліричні нариси «Край комінка», «Ніч. У хаті зимно, темно...», «Учта», «Ніч («Ніч. Замовкли денні речі...»)), в яких суто побутові подробиці інтер'єру та екстер'єру набувають ваги виразної художньої деталі і свідчать про опанування митцем особливостями жанру.

Цікавим і результативним для поезії М. Старицького було його звернення до жанру ліричного портрета. У його портретах, насамперед «Швачці», за допомогою художніх деталей, які вимальовують зовнішній вигляд людини та її предметне оточення, досягається чітка індивідуальна й соціальна характеристика об'єкта зображення.

Панівним для пісенної лірики М. Старицького був жанр романсу, що, насамперед, зумовлено особливістю його поетичної творчості як вираження душевного стану, думок і переживань ліричного героя-інтелігента, і в цьому її відмінність від пісенної лірики попередників. У поезії М. Старицького жанр романсу найповніше представлений у 60 – 70-ті рр. його творчості: «Ждання», «Мій рай», «Не сумуй, моя зірко, кохана...», «Не згадуй!». Романсам М. Старицького чужа фатальність, культ любовних страждань «жорстокого» романсу. Це гірка сповідь люблячого серця, коли герой страждає від того, що страждає кохана. У його романах також спостерігаємо відхід від народнопісенної символіки, характерної для традиційної романсової лірики М. Шашкевича чи С. Руданського. Таким чином, в художньому дискурсі поезії М. Старицького традиції Т. Шевченка синтезувалися з оновленою структурою поетичного тексту, витвореною мистецькою епохою кін. XIX – поч. XX ст.

Як прозаїк М. Старицький зосередився переважно на історичній темі. Через переслідування рідного слова, відсутність періодики, видавництва україномовного читача М. Старицький більшу частину прозових творів написав російською мовою. До свого вимушеного білінгвізму він ставився вкрай негативно. У листах він з гіркою констатував, що «треба їсти чужий хліб, коли свого дастьбі...» [11 (8: 501)], але як активна й діяльна натура він використовував найменшу можливість висловити свої переконання, розповісти світові про Україну. У листі до М. Комарова письменник підкреслював: «Отже, я, працюючи і на чужій ниві, все живописую тільки своє рідне з минулого і сучасного життя і прихилляю тим симпатії сотень людей до нашого поля, до наших розкіш...» [11 (8: 501)].

Продовжуючи і розвиваючи кращі традиції української літератури, митець художньо відтворив найважливіші періоди героїчного минулого України. Трилогія М. Старицького «Богдан Хмельницький» складається з романів «Перед бурею», «Буря» і «Біля пристані», які у хронологічній послідовності висвітлюють події в Україні перед та під час визвольних змагань українського народу 1648 – 1654 рр. У романі «Останні орли» М. Старицький продовжив шевченківські традиції показу Коліївщину як масового народного руху проти соціального й національного поневолення. Автор роману зосереджується на одній із найяскравіших сторінок історії Гайдамачини – бурхливих подій на Правобережній Україні влітку 1768 р. Головним героєм «Останніх орлів», як і «Гайдамаків», є народ – селяни, міщани, низове козацтво. Саме вони, наголошує автор, творять історію своєї країни.

Розвиваючи у своїй творчості історіософську концепцію Т. Шевченка, М. Старицький поглиблював досягнення попередника, моделюючи образи культурників, які усвідомлюють значення освіти, культури й національних духовних надбань, їхній вплив на формування національно свідомого громадянства. На думку Я. Поліщука, улюблений герой М. Старицького – це передусім культурний герой, який не тільки вмів вести за собою і махати шаблею, а й має хист до музики, слова, пісні; він репрезентує передусім культурну свідомість українців. «Це є принципово важливим, бо прозраджує основу світогляду Старицького, в якому програма культурної ідентичності сприймалася як надзавдання», – зауважив дослідник [10: 52].

На думку сучасного дослідника, творча спадщина Т. Шевченка відіграла надзвичайну роль у становленні та розвитку української драматургії та театру другої половини ХІХ ст. [1: 194]. У драматичному доробку М. Старицького впадають в око конкретні приклади декларування ідей, висловлених у творчості Т. Шевченка. Міркування козака Нечая з драми «Богдан Хмельницький» про сутність взаємин поляків та українців перегукується з останніми рядками поезії Т. Шевченка «Ще як були ми козаками» та «Полякам». Таким чином проблема втраченого раю, порушення природної гармонії братерських стосунків між народами з боєм звучить на сторінках багатой творчої спадщини і Т. Шевченка, і М. Старицького. При написанні драми «Оборона Буша» своєрідним джерелом для М. Старицького стала поема Т. Шевченка «Гайдамаки». Її вплив помітний вже в першій картині п'єси. Як і в поемі, кобзар, співаючи пісню, поглиблює у слухачів почуття національної самосвідомості, утверджує розуміння необхідності визвольної боротьби, посилює почуття відповідальності не лише за своє життя, а й за долю України. У драмі пошевченківськи показано непримиренність інтересів українського народу з прагненнями польської шляхти, відтворено нездоланну силу повстанців на чолі з козацьким сотником Завісіним та його донькою Мар'яною, героїзм і відданість Вітчизні. Відтворюючи за допомогою художнього слова сповнену драматизму трагічну долю України, він показував долю конкретної особистості, засобами драматургічного мистецтва інтерпретував постаті визначних діячів минулого. Так само як і в творчості Т. Шевченка, на особливу увагу в драматургії М. Старицького заслуговують жіночі образи, серед яких вирізняється постать Катрі Дзвонарівни з драми «Не судилось». Трагедія молодой сільської дівчини, що на своє нещастя покохала панича, перегукується із сумною долею Катерини із однойменної поеми Т. Шевченка. Однак п'єсу М. Старицького характеризує, насамперед, поглиблена соціальна спрямованість.

Отже, що М. Старицький як представник «школи» Т. Шевченка творчо переосмислив мистецьку традицію талановитого попередника, і, використавши його досвід, продовжив кращі традиції вітчизняної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко О. Шевченко і корифеї / О. Бабенко // Михайло Старицький: постать і творчість [Текст] : зб. пр. всеукр. наук. конф., 12—13 трав. 2004 р. / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького, Черкас. облдержадмін., Чорнобаїв. райдержадмін. ; [відп. ред. Поліщук В. Т.]. — Черкаси : Брама : Вовчок О. Ю. [вид.], 2004. — С. 194—206.
2. Бондар М. Інтертекстуальні горизонти творчої діяльності Михайла Старицького: рецепції, інтерпретації, трансформації / М. Бондар // Михайло Старицький як

- творча особистість [Текст] : зб. пр. наук. конф. «Творча індивідуальність Михайла Старицького в українському культурологічному контексті XIX—XX століть», 11—12 трав. 2010 р. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України [та ін.] ; [редкол. : Бернадська Н. І. та ін.]. — Черкаси : Чабаненко Ю. А. [вид.], 2010. — С. 30—81.
3. Зеров М. Українське письменство / М. Зеров / Упоряд. М. Сулима ; Післям. М. Москаленка. — К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. — 1301 с.
 4. Левчик Н. Поезія М. П. Старицького. (Жанрові та образно-стильові особливості) / Н. Левчик. — К. : Наук. думка, 1990. — 124 с.
 5. Ленюк Л. Старицький і Шевченко / Л. Ленюк // Зб. пр. сьомої наук. шевченк. конф. — К. : Вид. АН УРСР, 1959. — С. 195 — 204.
 6. Менший А. Теоретичні аспекти осмислення дефініції «літературна школа» // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : збірник наукових праць / за ред. О. С. Філатової. — Випуск 4.13 (104) — Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2014. — С. 159 — 165.
 7. Пивоварський Л. Традиції Шевченка в творчості Старицького / Л. Пивоварський // Питання шевченкознавства: доповіді та повідомлення на наук. конф., присвяченій 150-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка (тези). — Черкаси, 1964. — С. 50 — 52
 8. Поліщук В. Художня проза М. Старицького : монографія / В. Поліщук. — Черкаси : Брама, 2003. — 376 с.
 9. Поліщук В. Шевченківське у творчості Михайла Старицького : стильовий аспект (шлях до проблеми) / В. Поліщук // Тарас Шевченко і народна культура : зб. пр. міжнар. (35-ї) наук. шевченківської конф. 20—25 квітня 2004 р. : У 2 кн. / В. Л. Смілянська (відп. ред.) ; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України та ін. — Черкаси : Брама-Україна, 2004. — Кн. 2. — 2004. — С. 138—141.
 10. Поліщук Я. Історичний проект Михайла Старицького / Я. Поліщук // Поліщук Я. Пейзажі людини. — Харків : АКТА, 2008. — С. 39—60.
 11. Старицький М. Твори : у 8 т. / М. Старицький. — К. : Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1963 —1965. — Т. 1 : Поетичні твори. — 1963. — 630 с.; Т. 8 : Оповідання. Статті. Листи. — 1965. — 752 с.
 12. Франко І. Михайло Петрович Старицький / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. — К. : Наукова думка, 1976 — 1986. — Т. 33 : Літературно-критичні праці (1900—1902). — 1982. — С. 230—277.
 13. Хропко П. Керманія української культури / П. Хропко // Українська мова і література в школі. — 1991. — №10. — С. 36—42.

Менший А., канд. філол. наук, доц., докторант
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ТРАДИЦІЙ «ШКОЛЫ» Т. ШЕВЧЕНКО В ТВОРЧЕСТВЕ М. СТАРИЦКОГО

В статтє предпринята попытка осмысления традиций «школы» Т. Шевченко в творчестве М. Старицкого, исходя из общности эстетики и мировоззрения, стиля, поэтики, жанровых и тематических особенностей писателей.

Ключевые слова: «школа» Т. Шевченко, поэзия, проза, драматургия, стиль, особенности поэтики.

Menshiy A., candidate of Philology, doctoral student
Taras Shevchenko national university of Kyiv, Kyiv

SHEVCHENKO'S «SCHOOL» TRADITIONS IN M. STARITSKIY'S WORKS

The article gives an attempt to examine M. Staritskiy's oeuvre according to its succession of aesthetics, philosophy, style features, poetics, genre and narrative of Shevchenko's «school» traditions.

Keywords: *Shevchenko's «school», poetry, prose, drama, style, features of poetics.*

УДК 821.161.1-31

Метолди Е. И., аспирантка
ХНПУ им. Г. С. Сковороды, Харьков

ХАРАКТЕР ВОПЛОЩЕНИЯ ЛИЧНОСТИ Н.Г. ЧЕРНЫШЕВСКОГО В РОМАНЕ В.К. КАНТОРА «КРЕПОСТЬ»

Статья посвящена осмыслению характера воплощения личности Н. Г. Чернышевского в романе «Крепость». Проанализировано восприятие идей мыслителя в разные периоды развития страны, а также определено авторскую позицию В. К. Кантора, существенно корректирующую представления о взглядах Н. Г. Чернышевского и показывающую их актуальность.

Ключевые слова: *вставной текст, реминисценция, революционность, авторство, просвещение, гуманизм.*

Одним из вставных текстов в романе «Крепость» является неопубликованная статья главного героя Ильи Тимашева – «“Эстетика жизни” – о Чернышевском». Представленный читателю отрывок статьи, главным образом, касается понимания эстетической теории русского мыслителя в контексте проблем, поставленных художественной культурой и символическими образами, в которых литература выражала свое понимание действительности.

Анализ свидетельствует о том, что статья, подготовленная Ильей Тимашевым, на самом деле принадлежит В. К. Кантору и была опубликована в книге «В поисках личности: опыт русской классики» (1994) [1], где предпринята попытка рассмотреть динамику формирования и осмысления личности в истории отечественной литературы. Основываясь на анализе деятельности выдающихся российских писателей – М. М. Карамзина, А. С. Пушкина, В. Г. Белинского, П. Я. Чадаева, А. И. Герцена, Н. Г. Чернышевского, писателей-философов Ф. М. Достоевского, И. А. Гончарова и других – В. К. Кантор показывает, как в недрах просвещенного российского общества, начало которому было положено реформами государственной власти, сложилось осознание трагической безличностности российской действительности – оборотной стороны самодержавного правления.

© Метолди Е. И., 2014